
**تعیین ساختار پدافند داخلی در مناطق بحرانی برای مقابله با
عملیات چریکی دشمن: کردستان**

استاد راهنما: دکتر علیرضا سنجابی

دانشجو: محمد آقاجانی

اشاره:

با مرور و بررسی گذشته و تاریخ جهان به یک نقطه مشترک می‌رسیم، که صلح به منزله راحت باش و تجدید قوا و آماده شدن در یک پیکار دیگر است. دشمنان ایران و استکبار جهانی همواره مترصدند با شوراندن یکی از اقوام مرزی و به راه انداختن غائله و توطئه جدید در گوشه و کنار سرزمین پهناور ایران به نیت پلید خود دست یابند. تاریخ سرزمین اسلامی نشانگر این گونه تحرکات و تجاوزات بوده است. لذا با توجه به موقعیت استراتژیکی جمهوری اسلامی ایران خصوصاً وجود اقوام و مذاهب مختلف با فرهنگ و نژاد و عرف و عادات گوناگون در حاشیه مرزها، سیاستگذاران دفاعی و امنیتی ایران بایستی بر محور همبستگی و پیوند ملی اقوام مختلف با دولت مرکزی قرار گرفته و استراتژی نظامی خویش را ابتدا در توسعه و پدافند داخلی متمرکز کرده و بعد در تکامل آن یک ساختار هماهنگ و منسجم ضدچریک طراحی و به اجرا گذارند تا در صورت بروز توطئه قومی و مذهبی در حاشیه مرزها جز انجام و توسعه پدافند داخلی در حداقل زمان ممکن به نتیجه مطلوب نمی‌رسد. ساختار و شکل‌گیری هر یگان نظامی در مرحله نخستین بر مبنای اهداف معینی پی‌ریزی می‌شود و در مراحل بعدی بر اثر گذشت زمان و پیدایش تجارب جدید و نیازهای نوین، ساختار سازمانی و کاربردی آن تکامل پیدا می‌کند. به‌طور مسلم برای رزم و عملیات نظامی سازماندهی و تجهیز و آموزش داده می‌شود اگر یگانهای نظامی توانایی عملیات رزمی را نداشته باشند هیچ ارزشی نخواهد داشت. با توجه به تولیدات جدید جنگ‌افزار و استراتژیهای جدید به‌کارگیری تاکتیکها و تکنیکهای نوین رزمی لزوم تجدیدنظر در ساختار سازمانی و آموزش و تجهیزاتی یگانها بیشتر احساس می‌شود. اغلب کشورهای جهان پس از

پایان جنگ و درگیری، در آموزشگاههای نظامی و دانشکده‌ها به بررسی و تجزیه و تحلیل دلایل و علل شکست و پیروزیهای خود پرداختند و در پی یافتن نقاط ضعف و قوت خود بودند. با اینکه پدافند سابقه دیرینه در تاریخ بشریت دارد اما امروز اهمیت توسعه پدافند داخلی در مقابله با عملیات و اقدامات چریکی بر هیچ صاحب‌نظر و سیاستگذار نظامی پوشیده نیست. براساس تاکتیک و فنون جنگ ضدچریک با تعیین استراتژی توسعه و پدافند داخلی متناسب در منطقه می‌توان تحرکات چریکی را خنثی و عقیم نمود. ضرورت‌های جنگ تحمیلی و درگیری کردستان و اوضاع امنیتی در داخل شهرها در سالهای اولیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی ساختار ویژه‌ای از سازماندهی نیروهای مردمی و نیروهای کلاسیک را برای پدافند داخلی طلب می‌نمود. پس از پایان دفاع مقدس و درگیری کردستان و نزدیک به یک دهه تجربه ارزشمند طبیعتاً این انتظار از مسئولان و صاحب‌نظران نظامی وجود دارد که در سایه فرصت پیش آمده ناشی از اتمام درگیری و جنگ همراه تجربیات آن به اصلاح و بهینه‌سازی ساختار پدافند داخلی و طراحی ساختار مناسب با اصول و قواعد پدافند، استفاده از توان بالقوه نیروهای بسیج مردمی و نیروهای مسلح کلاسیک موجود در منطقه، متناسب با نیازهای پدافند داخلی کشور بیش از پیش فراهم گردد. برای ترسیم و بیان تهدیدات آسیب‌پذیری امنیت داخلی در مناطق کردستان آمادگی آموزش، تجهیز نیروهای مسلح در زمان صلح ضرورت دارد. به همین دلیل رویکردهای متفاوتی اثبات شد که حاصل شرایط مشابه در دیگر نقاط دنیا بوده است و نیز دستاوردها و تجربیات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران که خود گویای عملی در مناطق مختلف درگیر جریان‌ات جدایی‌طلب و شورش بوده‌اند.

رویکرد اول، به وجود آوردن و تشکیل و طراحی ساختارهای نظامی جدید بدون توجه به امکانات و مقدرات و توانمندیها و منابع پتانسیل موجود در منطقه که متضمن برگیری امکانات منابع و هزینه کلان اقتصادی و انسانی و نظامی است که برای ج.ا.ایران این هزینه کلان مقدور نیست.

رویکرد دوم، بهره‌گیری و توانمندسازی و بهینه نمودن ساختار واحدهای منظم نظامی و سازمانهای دولتی مطابق اصول و قواعد توسعه و پدافند داخلی.

مسئله این تحقیق عبارت است از اینکه نیروهای مسلح در زمان بحران کردستان تا چه اندازه توانستند از اصول پدافند داخلی بهره بگیرند و نادیده گرفتن هریک از این قواعد چه تأثیری در روند عملیات ضدچریک منطقه در زمان بحران داشت؟

سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: یک ساختار پدافند داخلی متناسی با استراتژی پدافند و توسعه داخلی بویژه با تأکید بر بحران کردستان، واجد چه ویژگیها و شاخصهای اساسی است؟

سازماندهی تحقیق: این پایان‌نامه در پنج فصل تدوین شده است که هر فصل شامل یافته‌های پژوهشی است که توسط محقق جمع‌آوری شده است؛ **فصل اول** که با عنوان کلیات تحقیق آورده شده است. شامل مقدمه، طرح مسئله، ضرورت انجام تحقیق، سؤالات تحقیق و به تعاریف، مفاهیم و اصطلاحات پژوهش پرداخته است.

در فصل دوم ابتدا پدیدآیی بحران کردستان از سالهای (۱۳۵۷-۱۲۵۹) به صورت تاریخی به اختصار مرور شده و سپس علل بروز بحرانهای قومی بخصوص در منطقه بررسی شده و ضمن آنکه تلاش می‌شود تا از ادبیات تحقیق ساختارهای مربوط به بحرانهای مشابه معرفی شود، فرآیند پدیدآیی بحران کردستان در سال ۵۷ که ریشه در بحرانهای گذشته آن دیار داشته است مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

فصل سوم به بیان دیدگاهها، نظریه‌ها و اصول استراتژی پدافند داخلی در کشورهای جهان که مورد قبول اجماع و اساتید نظامی است، پرداخته می‌شود و نیز ساختار و برنامه‌های پدافند و توسعه داخلی براساس استراتژی ملی پدافند و توسعه شرح داده می‌شود و ویژگیهای یک ساختار پدافند داخلی مناسب و مورد قبول فرماندهان نظامی در مناطق بحرانی بیان می‌شود که ساختار قرارگاه هماهنگی مورد تأثیر استراتژیستهای توسعه پدافند داخلی برای فراهم آوردن هدایت متمرکز برای طرحریزی و اجرای عملیات پدافند مناطق بحرانی است و همین‌طور اصول و قواعد اساسی پدافند در مناطق دنیا و تشریح عملیاتهای پدافند داخلی در مؤلفه‌های اطلاعاتی، روانی، تاکتیکی، کنترل، مردمی، مشورتی انجام می‌شود و در آخر این فصل به عملیاتهای مؤثر پدافند در مناطق دور و مرزی پرداخته می‌شود.

فصل چهارم این پژوهش پیرامون وضعیت پدافند و توسعه در زمان بحران کردستان که توسط نیروهای سیاسی و نظامی ج.ا.ایران اجرا گردید به اختصار مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه به بیان استراتژی دولت و ساختار طرحریزی و

تاکتیکی و شاخصهای پدافند در منطقه و اصولی از پدافند نیروهای نظامی و سیاسی که توانستند آنها را رعایت کنند، پرداخته می‌شود و ابعاد مقدمات و توانمندیها و ضعف محدودیتها بحث می‌شود و سپس عملیاتهای پدافند داخلی که نیروهای ج.ا.ایران در کردستان اجرا نموده‌اند، شرح داده می‌شود. در بخش دوم این فصل فرآیند ساختار هماهنگی در منطقه پس از به وجود آمدن بحران و مراحل سیر تغییرات ساختار تا رسیدن آن به مدل ایده‌آل و بعد تجزیه و تحلیل مهمترین موضوعات مطرح شده در جلسات مرکزی هماهنگی و مقایسه آنها با یکدیگر بیان شده است.

فصل پنجم پژوهش به نتیجه‌گیری و پیشنهادات اختصاص یافته است که شامل:

- ۱- طرح پیشنهاد پدافند در منطقه کردستان؛
- ۲- ملاحظات کلی ساختار پدافند در کردستان؛
- ۳- عوامل مهم ساختار و آمایش نیروهای ضدشورش؛
- ۴- پیشنهاد ۴ مرحله‌ای ساختار پدافند داخلی کردستان؛
- ۵- مدل ساختار برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی منطقه؛
- ۶- پیشنهاد ساختار پدافند برای چهار مرحله؛
- ۷- ارائه مدل آمایش سرزمین و نیروها در مناطق مرزی کشور می‌باشد.

مهدی زروندی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی